
Een beroemde sketch van Toon Hermans die zich in het collectieve geheugen heeft genesteld, is ‘Wat ruist er door het struikgewas?’ De vraag is inmiddels klassiek geworden, maar echt beantwoord werd hij nooit. Een recente ontdekking brengt daar dertig jaar na dato verandering in.

Rogier en Michaël Steehouder

Toon Hermans dertig jaar geleden als Frits Verkade.

Wat ruist er door het struikgewas?

Over een gevleugelde uitdrukking van Toon Hermans

In de achtste *One Man Show* van Toon Hermans, die hij speelde in het seizoen 1979-1980, komt een hilarische act voor. De sympathieke onderwijzer Frits Verkade (“geen familie van de toneelspeler, en ook niet van de lange vingers”) doet auditie om bij de televisie te komen en geeft producer Jack Bemelmans een voorproefje van zijn kunnen. Er is maar ruimte voor één nummer, en hij begint:

Wat ruist er door het struikgewas?
Het is een ...

En dan slaan de zenuwen toe: de brave man weet niet meer wat het was. En hoe vaak hij het ook opnieuw probeert, hij kan er maar niet op komen. Totdat de tijd om is en het publiek dubbel ligt van het lachen.

■ CARNAVALSHIT

De vraag ‘Wat ruist er door het struikgewas?’ is na de televisie-uitzending van Toons show in 1981 een gevleugeld woord geworden. Op internet komt het bijna 30.000 keer voor in allerlei vari-

anten (bijvoorbeeld ‘Wat ruist dáár ...’ of ‘Wat ruist er ín ...’), waarbij het lang niet altijd figureert in teksten van of over Toon Hermans. Het staat ook vaak bij foto’s van bijvoorbeeld vogels, insecten, honden, katten en mensen – dat laatste overigens allemaal in het betamelijke.

De populariteit van het nummer van Toon Hermans was zó groot dat de schlagerzanger Franky Boy er in 1989 nog een carnavalshit mee scoorde. Uiteraard moest die langer zijn dan die ene regel van onderwijzer Verkade. De tekst wordt er niet sterker van:

Wat ruist er door het struikgewas
Struikgewas
Ik zou eens willen weten wat dat was
Wat ruist er door het struikgewas
Struikgewas
Wist ik maar wat dat daar was

En tot 19 oktober 2010 was er in het programma *Somertijd* van Radio Veronica een populaire quiz te beluisteren, een remake van het klassieke ‘Raden

maar’ van Kees Schilperoort, waarin luisteraars een geluid moesten raden. Titel van de quiz: ‘Wat ruist er door het struikgewas?’

■ KARL MAY

De kracht van Toons nummer ligt natuurlijk in het feit dat niemand ooit te weten is gekomen wat er door het struikgewas ruiste. De entertainer Hans Liberg opperde in een van zijn muzikale conferences dat het om een heel klein slangetje zou gaan – maar dat is nagenoeg onopgemerkt gebleven en zijn theorie heeft geen weerklank gevonden. Voor de echte liefhebber zou het ook een teleurstelling zijn als er zich alleen een slangetje door het struikgewas bewoog: is dat nu alles?

Nee, om de ware oplossing te vinden is een langere omweg nodig. Daarvoor moeten we naar het verre Egypte.

In het boek *Kara Ben Nemsj, de held uit de woestijn* van Karl May (Utrecht, Het Spectrum, 1962) wordt op pagina 70 beschreven hoe de titelheld in aanraking komt met een vreemdeling die hij binnensmonds een Arabisch liedje

hoort zingen. We laten Karl May even aan het woord:

Aangenaam verrast sprong ik over-eind, want de woorden van de twee coupletten die hij zong, waren de Arabische vertaling van een bekend lied uit mijn vaderland.

Er ontspint zich een dialoog waarin de vreemdeling aanvankelijk volhoudt dat hij het liedje helemaal zelf bedacht heeft. Maar de hoofdpersoon houdt vol, en zegt:

Het lied is
Was kraucht nur dort im Busch
herum?
Ich glaub', es ist ...
'Grote goedheid, wat is dat!' viel hij
mij juichend in de rede toen ik die
paar regels in mijn eigen taal had
gesproken. 'Bent u misschien een
Duitser?'

We moeten dus in Duitsland zijn. We komen al een stuk verder als we de Duitse versie van het boek (*Durch Wüste und Harem*) erbij pakken, die inmiddels op internet te vinden is.

■ KEIZER

Het verhaal blijkt in de Nederlandse vertaling ingekort te zijn. In de originele versie worden twee coupletten in het Arabisch weergegeven, gevolgd door de Duitse vertaling:

Was kraucht nur dort im Busch
herum?
Ich glaub', es ist Napolium.
Was hat er nur zu krauchen dort?
Frisch auf, Kam'raden, jagt ihn fort!

Wer hat nur dort im off'nen Feld'
Die roten Hosen hingestellt?
Was haben sie zu stehen dort?
Frisch auf, Kam'raden, jagt sie fort!

Het blijkt te gaan om een werkelijk bestaand soldatenlied, waarvan de volledige tekst bestaat uit vier strofen. Het lied is ontstaan in de Frans-Duitse oorlog van 1870, en met "Napolium" wordt keizer Napoleon III bedoeld, die in 1870 na de slag bij Sedan gevangengenomen is door de Pruisische kanselier Von Bismarck.

■ JAN SOLDAAT

Volgens de overlevering is het lied geschreven door een Duitse soldaat die Kutschke heette, en het lied wordt dan ook vaak aangeduid als 'Kutschke-lied'. Maar het is waarschijnlijker dat

Kutschke ('koetsier') gewoon staat voor 'jan soldaat', en dus niet echt de náám van een tekstdichter is. Het lied is vanaf zijn ontstaan tot in het begin van de twintigste eeuw erg populair geweest, en de beginregel staat nu nog in de 'Liste geflügelter Worte' in de Duitse Wikipedia.

Het werd gezongen op de melodie van 'Ich bin der Doktor Eisenbart', een lied dat ook in Nederland bekend was en waarvan vele tekstvarianten bestaan, zij het geen ervan met het woord *struik-gewas*.

De beginregels blijken overigens geen originele vondst te zijn van Kutschke. Ze lijken ontleend aan de twintigste strofe in een van de vele versies van een veel ouder soldatenlied, 'Nur immer langsam voran', gepubliceerd in een *Studentenliederbuch* uit 1844.

Was geht denn da im Busch herum,
das ist gewiß der Napoleon!

Dit lied dateert al uit 1813, en in dit geval wordt met "Napoleum" dan ook Napoleon I bedoeld, oftewel de bekende Napoleon Bonaparte.

■ KAMELEONNETJE OF ZO

De vertaler van het boek van Karl May moet hebben gedacht dat het Duitstalige liedje voor Nederlandse lezers niet zo interessant was. Vandaar dat hij alleen de eerste anderhalve regel van die tekst citeerde, zonder natuurlijk te weten dat hij daarmee de kiem zou leggen voor een mythe.

Heeft Toon Hermans ooit zelf geweten wat er in het struikgewas ruiste? Waarschijnlijk niet. Hermans' biograaf Jacques Klöters, voor wie onze ontdekkingen nieuw waren, e-mailde ons hierover:

In 1990 of daaromtrent vroeg ik inderdaad aan Toon of hij ooit weleens bedacht had wat er door het struikgewas ruiste. Hij vond het maar een rare vraag. Na enig aandringen zei hij: "Ja weet ik veel, zo'n klein wit dingetje, een kameleonnetje of zo."

Verder lijken de melodieën van de Duitse liedjes in de verte niet op die van het liedje van Toon Hermans. Vermoedelijk heeft hij het boek van Karl May gelezen en is hij op een originele en hilarische manier met het onaffe liedje aan de haal gegaan.

Hoewel we waarschijnlijk nooit meer met zekerheid zullen kunnen zeggen hoeveel Toon Hermans van deze hele geschiedenis wist, lijkt één ding overduidelijk: in het struikgewas ruiste geen wát maar een wíé: Napoleon. ■